

Självständigt arbete på grundnivå

Independent degree project – first cycle

Socialt arbete 15 hp

Social work

”Tveksamt om du i vit kropp klarar en dag i mitt färgstarka liv”

En kvalitativ studie om erfarenheter av vardagsrasism och diskriminering hos kvinnor med afrikansk bakgrund.

Nardos Alemayehu

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

Campus Härnösand Universitetsbacken 1, SE-871 88. **Campus Sundsvall** Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall.

Campus Östersund Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund.

Phone: +46 (0)771 97 50 00, Fax: +46 (0)771 97 50 01.

Abstrakt

Studien studerar vithet och vithetsprivilegium och problemet är att vi lever i en värld där det fortfarande råder vithetshegemoni. Denna hegemoni bidrar till att en del människor utesluts från vissa möjligheter, baserade på ens etniska tillhörighet, sexuella läggning, trosuppfattning etc. Syftet med denna studie är att studera hur "det vita rummet" upplevs av och påverkar rasifierade kvinnor med afrikansk bakgrund i högre utbildning. Rasifiering beskriver sociala konstruktioner som gör att människor placeras i olika fack. Uppsatsen är en kvalitativ studie som bygger på två fokusgrupper med totalt 6 kvinnliga informanter med afrikansk bakgrund. De resultat som framträder i undersökningen är att informanterna upplevde diskriminering under sin universitetstid dock, främst från lärare och studenter. De menar att det inte är själva utbildningen som har en ensidig bild och upprätthåller diskriminering utan det är människorna de mött på under sin universitetstid som utsatt de för diskriminering. Denna utsatthet som kvinnorna upplevt har påverkat de då dem reflekterat över sina möjligheter respektive hinder i att vara en svart kvinna. Kvinnornas olika upplevelser visar på hur diskriminering är ett strukturellt problem när de inte endast mött på diskriminering av klasskamrater utan även av professorer och av utbildningsmaterial som diskuteras senare i studien. Ett sådant fenomen bör tas på samhällsnivå och inte på individnivå som kan kopplas till olika perspektiv och tidigare forskning som kan förklara deras erfarenheter.

Nyckelord: intersektionalitet, kvinna, makt, postkolonial feminism, rasifierad, socionomutbildning, vithetsprivilegium

Förord

På senare tid känns det som att vi går bakåt i tiden än framåt. Det tjafsas om att vilja behålla rätten till att kalla chokladbollar för n-bollar, vi har idag ett invandrarfientligt parti som får fler röster än ett parti som strävar för och jämlikhet bland könen. Redan från början visste jag att jag ville skriva om diskriminering och kvinnor eftersom kvinnor är en utsatt grupp.

Däremot ville jag fokusera på svarta kvinnor eftersom trots att kvinnor är utsatta finns det även hierarkier sinsemellan de. Detta glöms ibland bort då en del endast ser kvinnor som en homogen utsatt grupp. Därför valde jag att precisera mig i svarta kvinnor eftersom jag vill belysa rasifierade kvinnors utsatthet.

Det har varit väldigt intressant och lärorikt att få ta del av denna process. Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Jessica H. Jönsson för hennes stöd och vilja till den goda handledning jag fått under processens gång. Jag kunde inte fått en bättre handledare än henne. Sedan vill jag även tacka mina sex informanter, ”Maria”, ”Lisa”, ”Karolina”, ”Desirée”, ”Fatima” och ”Diana” som ställde upp i studien och delade med sig av sina erfarenheter.

5 augusti 2016, Stockholm

Nardos Alemayehu

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	5
1.1 PROBLEMFÖRMULERING.....	8
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	8
2 METOD	9
2.1 Urval	9
2.2 Val av insamlingsmetod - Fokusgrupp	10
2.3 Analysmetod	12
3. ETISKA ÖVERVÄGANDEN	13
4. TIDIGARE FORSKNING.....	14
4.1 Ett urval av internationell forskning kring makt, etnicitet och vithetsprivilegium.....	14
4.2 Svensk forskning kring diskriminering i högre utbildning	17
5. ETISKA RIKTLINJER OCH ARBETE MOT DISKRIMINERING I DET SOCIALA ARBETETS UTBILDNING OCH PRAKTIK.....	20
6. TEORETISKA PERSPEKTIV	21
6.1 Postkolonial feminsim	21
6.2 Intersektionalitet	22
6.3 Vithetens hegemoni och vardagsrasism	23
6.4 Utbildningens dilemma	25
7. RESULTAT OCH ANALYS.....	26
7.1 Vardagsrasism och diskriminering i det offentliga rummet	26
7.2 Vardagsrasism och diskriminering i högre utbildning.....	29
7.3 Åtgärder- vems ansvar?	33
8. DISKUSSION	34
9. REFERENSLISTA	37
BILAGA INTERVJUGUIDE.....	40

1. Inledning

"[...] It's all about senseless gun violence. It's all about someone that hated the way my son was wearing his skin. [...] "[The media] made me believe that if he hadn't had that hoodie on, he would not have been killed. So let me just tell you that I can stand here in front of you today and take off a lot of things – I can take off my jacket, my blouse, my pants, my boots, but what I cannot remove is the colour of my skin." (Chartrand, 2016, 18 januari)

Sabryna Fultons gripande tal efter sin son, Trayvon Martins dödsfall väckte stor sorg, rädsla och ilska i det svarta amerikanska samhället. En kväll i februari bar obehäpnade Martin en påse godis och iste i handen på väg hem till sin pappas flickväns hus. George Zimmerman som var områdesvakt den kvällen såg Martin från sin bil. Zimmerman som var beväpnad följde efter Martin trots order från polisen att inte följa efter. När polisen tillslut kom till platsen låg Martin på marken med ett pistolskott i bröstet. Zimmerman har erkänt sin handling dock sade han till polisen att han sköt Martin i självförsvar och därför friades han. Martin dog den 26 februari 2012 i Sanford, Florida. Efter hans död blev många familjer rädda att deras tonårssöner skulle gå samma öde till mötes som oskyldige 17 åringen Trayvon Martin. Det väckte stor uppståndelse när Zimmerman frikändes för sitt brott (McVeigh, 2012, 20 mars). Som en kamp mot det rasistiska system som lät Zimmerman gå fri efter att ha dödat oskyldige Martin startades år 2012 rörelsen *BlackLivesMatter*. Blacklivesmatter (2012) är en rörelse, det är en kamp mot den rasism som finns mot svarta människor i samhället och fokus ligger på de som har marginaliserats inom svarta befrielseörelser. Kampen handlar inte endast om orättvisa bland de olika "raserna" utan rörelsen vill bekräfta svarta människor som identifierar sig som queer, transexuell, funktionshindrad, kvinna etc. Dessa har och behandlas än idag sämre än den rådande normen i dagens samhälle. Det *BlackLivesMatter* vill åstadkomma är att uppbygga gemenskapen och inkludera alla svarta människor och inte endast den normativa mannen och kvinnan. Kampen för rättvisa går därför bortom svarta människors skakiga relation till polisen. BlackLivesMatter menar att problemet ligger hos staten, det är ett institutionellt problem. Det handlar om statligt våld där svarta människor inte har några grundläggande mänskliga rättigheter och är maktlösa i en vit stat.

Rasism associeras oftast med USAs historiska "ras"¹ lagar, apartheid i Sydafrika eller konsekvenserna av Nazitysklands "ras" lagar. Rasism och diskriminering som är en del av vår

¹ Begreppet "ras" särskiljer människor utifrån sitt biologiska utseende. Ordet har även använts för att tillskriva andra vissa egenskaper. Anledningen till att jag har "" kring begreppet är för att jag förhåller mig kritisk till begreppet.

samtid och länders institutionella och strukturella sammanhang osynliggörs ofta, liksom förekomsten av vardagsrasism (De los Reyes & Kamali, 2005; Kamali, 2005; 2009; 2015). När rasism associeras till andra länder och inte det egna osynliggörs den utbredda rasismen mot icke-europeiska grupper i dagens Sverige. Det blir därför då viktigt att förstå innebörden av olika sorters diskriminering för att förstå att det inte är oåtkomligt utan att vissa människor stöter på diskriminering på daglig basis. Kamali redogör för definitionerna av olika diskrimineringsformer i rapporten *Bortom Vi och Dom teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering* (De los Reyes & Kamali 2005:41). Individuell diskriminering innebär när individer medvetet gör vissa handlingar som särskiljer och missgynnar en del människor från andra samhällsgrupper. Institutionell diskriminering handlar om policys och praxis i olika företag som har normer som missgynnar underordnade grupper. Medan strukturell diskriminering handlar om samhällets normer som indirekt diskriminerar människor med annan etnisk bakgrund än majoritetsbefolkningen. Den legitimerar en särbehandling där den systematiskt exkluderar en del människor från olika möjligheter i livet. Med det menas rätten till att få jobba utifrån sin kompetens utan att behöva bli ifrågasatt och bli dirigerad till lågavlönade arbeten. Rätten till att kunna passera passkontrollen i en flygplats utan att bli ”slumpmässigt” utvald varje gång en flyger. Ett annat begrepp som brukar diskuteras är vardagsrasism. Vardagsrasism bildas när en handling har skett ett antal gånger eller associeras till liknande situationer där en viss folkgrupp blir offer för generalisering. Exempel på detta är ”arabiska män är våldsamma”. ”Det vita rummet” som nämns ett antal gånger i uppsatsen innebär de rum, institutioner, de sammanhang som bildas där vithet är normen och förblir. Ahmed (2007) diskuterar hur institutioner beskrivs som vita när de fylls av vita kroppar och när en rasifierad person träder in kan denne antingen bli extra synlig eller bli osynlig.

Det framkommer i *Det blågula glashuset – strukturell diskriminering i Sverige* (2005:56) att trots att Sverige inte hade några kolonier innebär inte det att rasism inte funnits i Sverige utan det är en integrerad del i svensk historia. Efter andra världskriget blev Sverige ett land som förespråkade mänskliga rättigheter samtidigt som dem under den tiden, 1900-talet förnekade den rasism och diskriminering som minoriteter i landet länge fick utstå. Öppen diskriminering mot minoriteter fortsatte fram till 60-talet, steriliseringen fortsatte fram till 70-talet och assimilationsteorin i politiken pågick fram till år 1974. Därifrån drar författarna slutsatsen att orsaken till varför svensk lagstiftning gällande etnisk diskriminering gått långsamt framåt är på grund av att Sverige vill förneka diskrimineringen och dess historia i landet.

Diskriminering är ett sådant stort fenomen och finns i vår vardag skriver Kamali (2005:41) och att eftersom det redan finns i vardagen blir inte skolväsendet immun mot diskriminering. En del elever utsätts för diskriminering i utbildningen. Han menar att en del anser att det är studenternas kulturella bakgrunder som påverkar deras studieresultat. Det är orsaken till varför det finns skillnader i studieresultaten mellan elever från majoritetssamhället och elever från olika etniska minoriteter. Kamali (2005:41) refererar till författare och forskare, Ålund (1997) och Ålund & Schierup (1991, 1992) som menar att majoritetssamhället använder ursäkten: invandrarnas kulturella bakgrund för att bortse från de rådande klasskillnaderna mellan eleverna som används när en vill förneka den strukturella/institutionella diskrimineringen. I svenska skolor har klassperspektivet används för att förklara och undersöka ojämlikheter mellan studenter från majoritetsbefolkningen och elever med annan etnisk bakgrund. Därför spelar klassperspektivet en betydande roll för att den förklarar en del problem med utbildningssystemet. Dock, går det inte endast att utgå från klassperspektivet till varför en del familjer med annan etnisk bakgrund med högre utbildning har sämre livssituation än några från majoritetsbefolkningen utan det är fler faktorer som utgör en roll till varför det ser ut som det gör. Strukturell diskriminering mot studenter med annan etnisk bakgrund i skolmiljön är en komplex fråga eftersom det har att göra med representationer, kursinnehåll, lärare och studenters attityder etc. Dessutom är inte skolan en isolerad institution i samhället utan det utgör ett kollektiv där den interagerar med andra institutioner, exempelvis arbets- och bostadsmarknaden, därför är det viktigt att ta hänsyn till sambandet kring etnicitet, klass och kön, d.v.s. ett intersektionellt perspektiv (SOU, 2005:56).

1.1 Problemformulering

En del människor i samhället är medvetna makt och vithetsprivilegium. Trots denna kunskap i dagens Sverige lever vi och många andra människor i olika delar av världen i en samhällsstruktur där det fortfarande råder vithetshegemoni. Denna vithetshegemoni utesluter en del människor från vissa möjligheter, baserade på ens etniska tillhörighet, sexuella läggning, trosuppfattning etc. Är utbildningen ett isolerat organ, där eleverna skyddas mot samhällets orättvisor? Det finns en del rapporter som har uppmärksammat diskriminering i utbildningen och Kamali är en av de som har bidragit till en del slutsatser. Han framför att elever med annan etnisk bakgrund utsätts för vardagsrasism i svensk utbildning (Kamali, 2005:41). Det finns lagar som är till för att skydda studenter utifrån ett intersektionellt perspektiv mot diskriminering i utbildningen. Problemet är att vithet inte är ett ämne som diskuteras ordentligt eller som skolor sätter fokus på såvida det inte är en samhällsdebatt. Därför bör det vara en självklarhet att alla människor ska få ta del av innebörden av begreppet vithetsprivilegiumet speciellt när samhället är uppbyggt ur vithetsnormen. Detta privilegium innebär att man gynnas av ett strukturellt förtryck. Exempelvis bekvämligheten av att veta att ens namn eller efternamn inte kommer att påverka ens framtida jobbkarriär. Eller att kunna gå igenom säkerhetskontrollen på en flygplats utan att behöva oro sig för att bli ”slumpmässigt utvald” för ens utseende. Detta är några exempel på och det är alltså viktigt att förstå innebörden av privilegiet och vad dess konsekvenser kan ge upphov till i ”vita rum” för rasifierade människor.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att studera hur ”det vita rummet” upplevs av och påverkar rasifierade kvinnor med afrikansk bakgrund i högre utbildningar. Följande frågeställningar har varit vägledande för studien:

- Hur upplever svarta kvinnliga studenter sin vardag i socionomutbildning?
- Vilka hinder respektive möjligheter skapas för svarta kvinnliga studenter under socionomutbildningen?

2. Metod

För att besvara studien syfte har kvalitativ metod använts. Kvalitativa metoder handlar inte endast om observationer utan även om tolkningar som försöker nå en förståelse hos olika individer eller en grupp människor. Kvalitativa metoder undersöker hur människan upplever sin situation och sin världsbild. Det kan endast göras via tolkningar av människors beteenden, observationer, intervjuer etc. för att få kännedom om deras subjektiva upplevelser (Hartman, 2004). Kvalitativ forskning handlar om tolkningar och analyser. Hur vår förförståelse påverkar våra tolkningar. Jag finner kvalitativ metod mest relevant till min studie då jag undersökte några kvinnors subjektiva upplevelser, tolkningar och erfarenheter av tillgång och vistelse till "det vita rummet". Genom att använda sig av kvalitativa metoder går bearbetningen av materialet först ut på att plocka ut olika delar ur resultatet för att sedan sammanställa delarna på ett organiserat sätt så mest nödvändig information tas med. Slutligen inleds en analys av det undersökta resultatet (Svensson, 2004).

2.1 Urval

Jag hittade mina informanter via Facebookforumet *Black Coffee* som är ett separatistiskt forum för afrikansvenskar att diskutera och problematisera frågor om hur privilegier, makt, resurser etc. är kopplat till "ras" och vithet. Den 19 april hade Black Coffee 3156 medlemmar och jag skrev ett inlägg där jag förklarade att jag skriver min c-uppsats, syftet till den samt att jag önskade göra en fokusgruppintervju. Jag fick väldigt god respons då det fanns ett stort intresse bland svarta kvinnor som läste till socionom men även kvinnor som studerade övriga universitetsutbildningar att delta i studien. Statsvetarstudierande, beteendevetenskap studerande etc. är några exempel på några som ville vara med och delta. Många i forumet, som inte "uppfyllde" kriterierna dvs. definierar sig som man eller läser annan högskoleutbildning var genuint intresserade av min studie och ville veta mer om den samt ta del av slutrapporten. Med hjälp av kvinnornas erfarenheter av diskriminering i högre utbildning kan deras berättelser bidra till kunskap angående ojämlikheter för att utveckla antirasistiska perspektiv i socionomutbildningen. I min studie ingår 6 svarta kvinnor som studerar eller studerat socionomutbildningen. Jag använde mig av ett målinriktat urval som Bryman (2011) redogör för. Metoden går tillväga genom att välja ut informanter så att urvalet är relevant till det studien avser att undersöka. Konsekvenser av detta urval kan vara att det blir ensidigt och rakt. Informanterna blir till "offer" då forskaren strategiskt valt ut vilka som ska vara med och forskaren kan indirekt få ett svar som den önskar att få.

I urvalet utgick jag främst ifrån att de var socionomstuderande eller socionomer samt att dem identifierade sig som rasifierade kvinnor med afrikansk bakgrund. Eftersom studien vill undersöka rasifierade kvinnor som studerat socionom eller är socionomstuderande var det lämpligast att endast ha med socionomer eller socionomstuderande i studien. Annars skulle materialet inte stämma överens med studiens syfte och därför är urvalet begränsad på detta sätt. Det var dock, glädjande att studenter från övriga utbildningar var så intresserade. Studien hade två fokusgrupper med tre personer i varje grupp. Deltagarna studerar och har studerat i olika städer. En del studerar/har studerat i småstäder och en del i storstäder. De kvinnor som deltog i studien och som är utexaminerade har endast varit yrkesverksamma i cirka 2 år. De hade därför inte några större svårigheter att minnas sitt studentliv. Alla kvinnor som deltog i studien är födda i Sverige men har invandrarbakgrund, där båda föräldrarna ursprungligen är från olika länder i Afrika. De länder som kvinnorna representerar är Somalia, Gambia, Etiopien, Tanzania, Eritrea och Senegal. Uppsatsen har inte som mål att generalisera utan fokuserar på några rasifierade kvinnors erfarenheter och upplevelser av diskriminerande föreställningar och attityder i högre utbildning, som inte behöver vara representativa för alla svarta kvinnor i Sverige som studerar högre utbildning.

2.2 Val av insamlingsmetod - Fokusgrupp

Fokusgrupp är en forskningsmetod som går tillväga genom att samla in empiri via social interaktion med olika människor som tillsammans diskuterar ett ämne som forskaren bestämt i förväg. Informanterna i fokusgruppen samtalar kring ett specifikt ämne för att undersöka attityder, uppfattningar etc. kring ett visst ämne som forskaren är intresserad av. Därför blir fokusgrupp ett gott tillvägagångssätt för att hitta mönster i människors berättelser och se vad folk är eniga respektive oeniga om. I forskning används metoden till att ge klarhet i det respondenterna diskuterar samt varför de resonerar på ett visst sätt. En del fördelar med metoden är att den är duktig på att producera data om olika gruppers tolkningar och det är en fördel i forskningen eftersom den avser att undersöka informanternas subjektiva upplevelser. Tillskillnad från enskilda intervjuer får en i fokusgrupp vara med och höra olika upplevelser och höra hur berättelser tar form och påverkas av andra deltagare (Halkier, 2010). Först utvecklades fokusgrupp inom medie- och marknadsundersökningar men sedan prövade forskare att använda metoden inom andra områden. Kamali diskuterar i Sverige inifrån – *Röster om etnisk diskriminering* (2005:69) om att metoden fokusgrupp började användas och

bli en relevant metod i studier och rapporter som forskar kring rasism, etnicitet och olika former av diskriminering.

”Moderatorn har två viktiga uppgifter: att få deltagarna att prata med varandra och att hantera den sociala dynamik som utvecklas mellan dem. Moderatorn ska alltså först och främst skapa förutsättningar för den sociala interaktionen i fokusgruppen – inte kontrollera den.” (Halkier, 2010, s. 47) Som moderator i fokusgrupperna intog jag en mer passiv roll där jag lyssnade på diskussionerna, förde anteckningar, spelade in och ledde diskussionen till nästa område. Med tanke på hur fritt kvinnorna diskuterade och förklarade sina känslor och erfarenheter av diskriminering drar jag slutsatsen att kvinnorna var bekväma då de kunde diskutera känslomässiga upplevelser tillsammans. De kunde relatera till varandra och det gjorde det lättare för kvinnorna att öppna upp sig. Jag som moderator var mer avvaktande och lugn men jag såg till att få ingång i diskussioner samt skapa en god social dynamik utan att ta för mycket plats. Risken med fokusgrupper är att diskussionen kan bli svävande och informanterna kan komma in på andra banor eftersom moderatorns roll inte ska vara aktiv i diskussionen. Däremot kan metoden påverka resultatet i studien negativt ifall deltagarna inte känner sig bekväma med varandra samt ifall jag som moderator inte gör ett bra jobb med att leda intervjun (Nyström & Edström, 2004). Eftersom det är själva diskussionen som är källan till materialet kan empirin bli mager ifall det inte finns någon bekvämlighet då informanterna inte vågar öppna upp sig.

Metoden möjliggör att lyfta marginaliserade röster, därför blir fokusgrupp som metod väldigt betydelsefull då det går långt utöver att endast lyssna på deltagarna. Feministiska forskare menar att metoden kan vara en form av empowerment då en kommer i kontakt med övriga människor där de diskuterar ett ämne. Diskussionen kan påverka deras tankesätt till det bättre och kanske hitta en form av slutsats eller hjälp till hur de ska ta sig ut sin dåliga situation (Morgan, 1996). Fokusgrupper som diskuterar tunga ämnen med människor som är mindre privilegierade i samhället kan känna ett samband till övriga deltagare i fokusgruppen. Tillsammans kan de stötta varandra och bidra med en förändring i samhället men också stärka sig själva. Fokusgrupperna var väldigt flexibla då de var öppna om sina erfarenheter och vågade diskutera sina upplevelser. Det underlättade eftersom kvinnorna diskuterade mycket utav det jag ville belysa och få kännedom om. För att besvara studiens frågeställningar gjorde jag två fokusgruppintervjuer vid två olika tillfällen då jag kort inledde mina teman som de skulle få diskutera. De teman som diskuterades var: *Vardagsrasism och diskriminering i det*

offentliga rummet, vardagsrasism och diskriminering i högre utbildning och åtgärder- vems ansvar?

2.3 Analysmetod

Kohler Riessman (2008) förklarar att det oftast är kvalitativa metoder som intervjuer eller fältobservationer som står i grund till en narrativ analys. I just det specifika fallet försöker forskaren i sin tur undersöka informanternas sätt att förklara sina berättelser samt hur och varför de valt att förklara sig på ett visst sätt och hur berättelsen är strukturerad. Narrativ analys används flitigt inom feministisk forskning, den är en användbar metod då individer berättar om sina erfarenheter och perspektiv. Då reflekteras ämnen som makt, feminism, intersektionalitet et cetera. Edgren (2011) förklarar berättelser om sexuellt våld i feministiskt forskning där narrativ analys används. ”Konflikter om tillhörigheter, makt över rummet och sexualitet, försiggår även i vardagen där det stärker vissa gruppers makt över andra, samtidigt som makten över det ”privata” rummet förhindrar uttolkningar överhuvudtaget och döljer reellt våld.” (s. 155). Robertson (2005) förklarar att narrativ metod hjälper människor att strukturera sina erfarenheter och göra sin värld mer förståelig. Ur ett forskningsperspektiv kan narrativ metod vara gynnsam för forskare ”att vara mer mottagliga för eller medvetna om rösterna från samhällets marginaliserade – röster som dränks av de mäktiga och de som företräder konventionerna” (s. 226).

I denna studie har narrativ analys använts. Jag har fått lyssna på några kvinnors subjektiva upplevelser och fått se hur de resonerar och ser på de ämnena jag tog upp kring mitt forskningsområde. Metoden problematiserar informanternas svar, den analyserar varför respondenterna uttrycker sig på ett visst sätt. Detta har en betydelse för deltagarnas sätt att förklara sina upplevelser. Metoden försöker inte endast återberätta vad som sades utan försöker även förmedla varför det sades så. Detta är viktigt för resultatet eftersom det är informanternas erfarenheter som formar resultatet. Det blir därför väsentligt att förstå och tolka informanternas erfarenheter och vissa åsikter ur olika perspektiv och varför de tänker och yttrar sig så som de gör. Fokusgrupperna spelades in och transkriberades ordagrant. För att fokusera på kärnan av uppsatsen valdes en del material bort dessutom förkortades en del citat för att lyfta fram det mest väsentliga i kvinnornas upplevelser. När jag fick igenom mitt material började analysen. Jag kodade ner kvinnornas upplevelser, därefter gjorde jag min analys utifrån de teman som jag hade i fokusgrupperna som stod som kategorier. Under denna analysprocess tänkte jag på hur kvinnorna formulerade sig och tilltalade varandra i min närvaro. Som moderator i fokusgrupperna intog jag en passiv roll men trots det kan min närvaro forma diskussionerna vilket kan vara både negativt och positivt. I båda

fokusgrupperna fanns en bekvämlighet, en form av gemenskap där atmosfären kändes fri och öppen. Det kan ha berott på att jag som moderator lyckades skapa en god stämning men jag undrar om stämningen skulle varit lika fri och öppen ifall jag såg annorlunda ut? Har mitt utseende som speglar en svart kvinna med afrikansk bakgrund gynnat diskussionen och låtit kvinnorna öppna upp sig och tala fritt på grund av våra liknande ansiktsdrag, hår och hudfärg? Hur skulle diskussionerna gått till ifall jag var blond och blåögd? Skulle kvinnorna förklara sina berättelser på liknande sätt som dem gjorde eller skulle dem ändra på sina ordval, betoningar eller omformulera sig? Denna gemenskap som fanns, skulle den finnas kvar eller skulle den försvinna då ledaren som ska styra samtalet istället är en vit kvinna? Hooks (1992) diskuterar kring representationer av vithet hos svarta människor. Där svarta människor blivit placerade i facket, ”de andra” av vita människor. Hon menar att det medför att många svarta är obekväma i närhet av vithet och låtsas vara bekväma i mötet med vita människor. I mötet med kvinnorna fanns känsla av samhörighet, det fanns ett ”vi” bland oss rasifierade kvinnor med afrikansk bakgrund. Jag fick känslan av att de såg mig som en av dem. En kvinna som också kan utsättas för diskriminering. Mitt utseende som inte är normen och normalt sett inte eftersträvat i samhället gav mig för första gången en fördel, i mötet med dessa kvinnor.

3. Etiska överväganden

Personer som deltar i studien har rätt till adekvat information om studien, vad studien avser att studera, syfte, innehåll, tillvägagångssätt etc. Därför är det viktigt att jag förhåller mig till några etiska krav som *Vetenskapsrådets forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (2002) tar upp. *Informationskravet* innebär att informanterna har rätt till att få information om studien och syftet till intervjun samt hur undersökningen kommer att gå till. Detta uppnåddes då jag skrev ett informationsbrev där det framgick vad det är jag vill undersöka, syftet med studien samt mina och min handledares kontaktuppgifter. Detta skickades ut i god tid innan intervjun för att se ifall det fanns något intresse av att delta i min studie. Att delta i studien är frivilligt, det är inget tvång därför krävs det *samtycke* från informanterna som är vetenskapsrådets andra krav.

I informationsbrevet förklarade jag vetenskapsrådets tredje princip, *konfidentialitetskravet*. Att studien kommer att behandlas med konfidentialitet då informanterna kommer att avidentifieras så att utomstående inte kan komma i kontakt med informanterna. Den sista principen som vetenskapsrådet tar upp är *nyttjandekravet* som innebär att det insamlade materialet får endast användas till min studie. Även detta informerade jag om i

informationsbrevet, att materialet kommer att bevaras i säkerhet samt att efter studiens fullföljande raderas.

4. Tidigare forskning

Under detta kapitel redovisar jag några exempel på befintliga studier inom forskningsfältet som har koppling till det sociala arbetet. Forskningen diskuterar makt- och förtryckarsystem, vithetsprivilegium, "ras"- och könsdiskriminering. Detta kapitel presenterar en del av forskningen som finns i detta område samt vad den har kommit fram till och lämnat för bidrag. Jag använde mig av databasen Social service abstracts och sökte på ord som "power", "ethnicity", "race", "class", "white supremacy" "social work education AND students". Ord som har betydelse till studien. Det dök upp flera artiklar och jag fick träffar som högst på 280 235 men även färre träffar på ca 13 530 när jag omformulerade mig eller bytte ut bindeordet OR till AND. Anledningen till varför dessa tre studier valdes ut är på grund av att det var studier som kunde relatera till min undersökning. De studerade studenter, socionomstuderande och fick eleverna att diskutera diskriminering, vithetsprivilegium osv. Det liknar det jag ville undersöka. Varför just dessa tre studier valdes ut var på grund av att de hade studerat liknande frågor som det jag har studerat.

4.1 Ett urval av internationell forskning kring makt, etnicitet och vithetsprivilegium

Det finns flera internationella studier som har undersökt hur olika maktrelationer reproduceras i utbildningen, i det "vita rummet" ur ett intersektionellt perspektiv. Med det menas hur maktstrukturer återfinns i klassrummet bland klasskamrater, lärare, i grupparbeten osv. En del studier som gjorts har fokuserat på att få socionomstuderande att reflektera över privilegium, maktrelationer, vithetsnormen. Nedan har jag sammanfattat tre internationella studier, vad dem undersökt och vad resultatet blev.

En forskningsöversikt av Raske (1999) presenterar ett projekt som gjordes i USA för socionomstuderande där professorerna ville få sina studenter att tänka kritiskt och inte vara blinda för det utanförskap och diskriminering som vissa människor lever i. Projektet gick ut på att ta in feministiska verktyg och frågor för att hjälpa studenterna att undersöka empowerment. Syftet med experimentet var att studenterna skulle få en djupare förståelse gällande diskriminering, rasism, klassamhälle, sexism och andra institutionella former av förtryck och privilegier i det amerikanska samhället. Istället ska de blivande socialarbetarna

försöka få klienter att kunna nå sina behov och främja social rättvisa. Projektet blev lyckat eftersom lärarna märkte en förbättring hos sina studenter. De förde bättre diskussioner eftersom de hade bättre argument. Dessa argument hade de lärt sig under projektets tid då de gick in djupare i "ras" och maktdiskussioner. Studenterna visade en förbättrad förståelse än vad de redan tidigare hade. Därför behövs kritisk uppmärksamhet för att förstå hur vi lär ut globala frågor, hur studenter tolkar och tar till sig den kunskapen som lärs ut. Vilka röster får höras? Vad diskuteras? Vilka röster tystas? En sådan medvetenhet hjälper oss reflektera över våra normativa värderingar och tänka i olika tankebanor istället för att endast tänka ur ett perspektiv. När vi tänker i olika tankebanor tar vi in olika perspektiv och undviker att kolonisera klassrummet. Med det menas att vi inte endast tänker ur den europeiska normen när vi diskuterar viktiga ämnen diskuterar Razack (2009). Razack (2009) anförde med exemplet barnarbete. Barnarbete i väst har en negativ syn och när vita studenter passionerat argumenterar mot detta och har sina normativa värderingar i bakhuvudet tänker dem inte på en del rasifierade studenter som kanske behövt jobba som barn för att familjen ska få mat. Detta blir ett maktsystem där vita står som överordnade, de "koloniserar" klassrummet med sina åsikter och värderingar. Däremot kan detta problematiseras. Det är inte alla rasifierade studenter som behövt jobba som barn, det är inte heller alla vita studenter som endast ser sin synpunkt och argumenterar exempelvis mot barnarbete. Dessutom har dessa studenter som arbetat som barn tagit sig långt genom att studera på universitet och är inte längre utsatt på det sättet längre trots att de har det som erfarenhet.

En annan forskningsöversikt som skrevs av Mindrup, Spray & Lamberghini-West (2011) undersökte sambandet och attityden kring vithetsprivilegium och "multikulturell kompetens" bland vita europeiska- amerikanska studenter som studerar klinisk psykologi och socialt arbete. Som författarna förutspådde blev resultatet att socionomstuderande var mer medvetna om begreppet vithetsprivilegium. De var även mer villiga till att konfrontera privilegiet samt att de kände ånger över att de är med och upprätthåller detta privilegium än studenterna som pluggade klinisk psykologi. Socionomstudenterna kunde även belysa "ras" och etniska diskussioner som kan bero på att studenterna haft möjlighet att arbeta, studera eller praktisera med olika människor. Resultatet var inte chockerande då studenterna som läser socialt arbete lär sig i utbildningen att jobba med självkänedom, social rättvisa och uppmanas till att konfrontera de system som diskriminerar. Däremot var det inga större skillnader mellan studenterna gällande diskussion kring "multikulturell kompetens" dvs. kulturellkompetens.

Att en är "kunnig" inom olika kulturer. Däremot framkom det att dem kvinnliga studenterna var mer medvetna om olika resonemang som fördes kring den kulturella kompetensen.

än männen vilket tidigare studier även påvisat. Med det menas att en har olika tillvägagångssätt att möta olika människor, kunder från olika kulturer. En fördel kan vara ifall en pratar flera språk. Författarna anser att orsaken till detta kan vara att kvinnorna är mer medvetna om förtryck på grund av sina egna erfarenheter som kvinna och kan relatera bättre. Resultatet av denna studie konfirmerade att det finns ett samband, en interaktion mellan vithetsprivilegium och "mångkulturell kompetens"/ kulturkompetens dock framförde de att det krävs mer forskning kring ämnet för att studien hade en del begränsningar.

Butler-Barnes, Chavous, Hurd & Varner (2013) undersökte personliga och olika kulturella egenskaper som kan minska dem negativa effekterna av diskriminering i skolan bland afroamerikanska studenter. Med kulturella egenskaper i studien avses de skillnader som råder mellan studenterna utifrån deras olika etniska bakgrunder och den kultur de för med sig. De undersökte även ifall det fanns ett samband mellan akademisk uthållighet och dem personliga och kulturella egenskaperna. Ifall ens kulturella tillhörighet hade en påverkan på studenternas akademiska karriär. Studenterna delades in i olika grupper och den grupp med elever som hade låg självacceptans, låg stolthet angående sin "ras" hade lägre akademisk uthållighet och upplevde större "ras" diskriminering i skolan. Därför spekulerar författarna att eftersom ungdomarna uppfattade större diskriminering finns det ett samband med deras personliga självkänsla. De svarta ungdomarna diskuterade att oavsett deras akademiska framgångar så kommer de inte belönas på samma sätt som sina icke-svarta klasskamrater. Eftersom ungdomarna tillbringar majoriteten av sin tid i skolan kan erfarenheter av diskriminering ha stort inflytande på afroamerikanska ungdomars akademiska uthållighet. Därför är det viktigt att lärare går på kurser om mångfald och diskriminering för att få alla elever ska känna sig välkomna och behandlas så som sina vita klasskamrater gör. Möjligheten finns där för de svarta studenterna eftersom de går i skolan trots det, möter de på väldigt mycket hinder i utbildningen. De har märkt att de inte belönas på samma sätt som sina vita klasskamrater samt märker de den diskriminering de utsätts för och det har visat ett samband till deras akademiska uthållighet. De svarta studenterna möter på fler hinder än möjligheter i sin utbildning.

4.2 Svensk forskning kring diskriminering i högre utbildning

”Likabehandlingslagen syftar till att på högskoleområdet främja lika rättigheter för studenter och sökande och att motverka diskriminering på grund av könstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder. Genom lagen har studenter getts ett kraftfullt diskrimineringskydd och universitetet och högskolor har ålagts ett tydligt ansvar att förebygga och förhindra trakasserier.” (Regeringskansliet, 2006, s. 83)

Det har riktats lite uppmärksamhet som belyst diskriminering av rasifierade studenter i ”det vita rummet” men Sawyer och Kamali (2006:40) redovisar i *Utbildningens dilemma – Demokratiska ideal och andrafierande praxis* att det finns en del studier som har synliggjort diskriminering på universitetsnivå. Rapporten undersöker strukturell och institutionell diskriminering i utbildningen där lärare, annan personal på skolan samt skolböcker/ material innehåller diskriminerande praktiker som andrafierar rasifierade studenter. Dock har forskare oftast utgått utifrån ett könsperspektiv när de studerar diskriminering än ur ett etniskt perspektiv. Ur könsperspektivet är det kvinnor som diskrimineras i jämförelse till sina manliga klasskamrater. Värt att notera är att universitetsutbildningar har hjälpt kvinnor att kunna klättra upp i klassamhället eftersom universitetet oftast utgått från en manlig norm. Dock, förklarar Weinstål (2010) att kvinnors underordning till män fortsätter existera med hjälp av trakasserier. Eftersom trakasserier syftar till att upprätthålla en hierarkisk maktordning bland könen blir det därför lättare att exkludera en utsatt grupp. Eftersom diskrimineringen som råder i utbildningen i form av kulturella fördomar, maktutövning och andra förtryck som oftast är dold inom institutionen saknas det relevant kunskap om hur diskrimineringen tar plats i universitet och i högskolor. Detta är ett hinder för antidiskrimineringspraktiker i utbildningsväsendet att försöka förhindra detta. De los Reyes (2007) refererar till Fazlhashemis studie som problematiserar svenskhet och konsekvenserna för studenter som inte uppfattas som svenskar. Han diskuterar även hur studenternas vardag och relationer till andra människor på universitetet påverkas av att studenterna känner ett behov av att anpassa sig till universitetsmiljön, som på ett sätt visar att studenterna med utländsk bakgrund är avvikande. Amerikanska studier visar liknande resultat där institutionell rasism på universitetsnivå diskriminerat elever med annan etnisk bakgrund. Det är oftast kopplat till den avvikande position minoritetsgruppen har i samhället. Författaren refererar till Solórzano som förklarar att begreppet racial microaggression innebär ”stunning, automatic acts of disregard that stem from unconscious attitudes of white superiority and constitute a verification of black inferiority.” (De los Reyes, 2007, s. 8).

Solórzano menar i sitt uttalande att det är problematiskt att de handlingar som bidrar till att vissa individer uppfattas som underlägsna är rent av diskriminerande eftersom på så sätt placeras människor i fack utifrån sina "raser" och alla har inte lika stora möjligheter till att träda in i det vita rummet. Problematiken med diskussioner kring "ras" är att diskussionen nästan alltid associeras till rasifierade människor och inte vita människor. Varför det blir problematiskt är för att de kontinuerligt presenteras som normen i samhället och det kritiserar inte utan det accepteras. Kamali (2006:40) redogör i sin rapport att universitetsvärlden är med och bidrar till att se vissa folkgrupper som avvikande och det blir lättare att inte associera de till "oss". Det är därför viktigt att ifrågasätta dessa åsikter anser jämställdhets- och etnicitetsforskningen. Då forskningen har kommit fram till att det inte är möjligt att endast ha ett köns- eller etnicitetsperspektiv som förklarar varför vissa diskrimineras på universitetet. Utan det behövs ett intersektionellt perspektiv som problematiserar och ifrågasätter varför vissa människor ständigt är överordnade utifrån faktorer som kön, sexuell läggning, klass, etnicitet och "ras". "Det behövs ett perspektiv som förmår att integrera olika former av förtryck och som även problematiserar hur olika kategoriseringar tillsammans bidrar till att vidmakthålla hierarkier och öka ojämlikheten inom universitetet." (De los Reyes, 2007, s. 9) Redan i ung ålder möter skolbarn diskriminering i skolan och det fortsätter upp i åldrarna där lärare och studievägledare hänvisar människor med utländsk bakgrund till mer yrkesförberedande program. Sättet att vägleda människor till olika yrken beroende på vilken etnisk bakgrund en tillhör är diskriminering i sig. En del barn till invandrare känner att de inte orkar läsa vidare på universitet på grund av den diskriminering de fått utstå i det svenska samhället. En del elever med utländsk bakgrund som börjar läsa på universitet känner ett visst utanförskap när lärare och elever kommenterar hur duktiga dem är som läser på universitet med tanke på dennes etniska bakgrund. Även detta är ignorans att ens etnicitet ska spela någon roll till att en studerar på universitet då det bör vara en självklarhet att människor studerar på universitet utifrån sin vilja och att det inte endast är folk från majoritetssamhället (Kamali, 2005:69).

Enligt Statens offentliga utredning (2005:56) genomförde De los Reyes en studie där hon intervjuade sju akademiker med invandrarbakgrund. Det framgick att det fanns diskriminering då studenterna tog upp att de mött på nedvärderande kommentarer från studenter samt att de mött på diskriminering när dem ansökt om forskningsmedel.

Fazlhashemi gjorde en liknande studie på Umeå universitet och även i hans studie framkom det att elever fått uppleva diskriminerande bemötande av lärare. Exempelvis, fick en elev i intervjun för antagning frågan ifall hans svenskakunskaper var lika bra som det framgick i

hans uppsats. Det har skett fler diskriminerande antagningsintervjuer. Idag vet vi inte i vilken utsträckning strukturell diskriminering av etnisk- eller religiösa tillhörigheter påverkar kvinnor och män olika eftersom dem inte vet hur en ska förklara varför studenter med utländsk bakgrund har lägre betyg. Däremot har kvinnor i stort sett högre betyg än männen. En kan tänka att kvinnliga studenter med utländsk bakgrund utsätts för mer diskriminering eftersom dem utsätts för rasistiska praktiker samt att det finns risken att utsättas för sexism. Detta är något som studier i USA även belyser, att afroamerikanska kvinnor har erfarenheter av att bli diskriminerade på grund av sin hudfärg samt av sitt kön som kvinna. Detta förtryck kallas för rasifierade könstrakasserier, där svarta kvinnor har fler erfarenheter än vita kvinnor av att uppleva sexuella trakasserier. Statens offentliga utredningar (SOU 2005:56) fastställer genom forskningsresultat att den strukturella diskrimineringen i utbildningen är dold inom institutionen. Diskrimineringen förekommer inom exempel kursinnehåll, läromedlen, organisationen av lärarutbildningen, eller lärarens attityder till etniska grupper. Trots att det är begränsad forskning kring diskriminering på universitet och högskolor så finns det studier som påvisar att det finns diskriminering i utbildningar. Diskrimineringen i utbildningar sker indirekt i olika former, en del i kommentarer som ska uppfattas som ”goda” men egentligen är diskriminerande och uppfattas som ignorans och kränkande. Eftersom diskrimineringen är så dold i institutionen blir det ett hinder att konfrontera och studenter tvingas acceptera det.

Den internationella- och den svenska forskningen bekräftar att det finns diskriminering i högskola och universitetet samt att studenter är medvetna om vithetsprivilegium. Den internationella forskningen jag redovisat visar att det finns kunskap om diskriminering hos socionomstuderande då dem är måna om de olika makt- och förtryckandesystem som finns i samhället. De känner till vithetsprivilegium och tycker att det är problematiskt. Dessutom är de medvetna om att det råder ”ras”diskriminering i klassrummet när elever särbehandlas på grund av sina utseenden. Forskningen i Sverige har inte riktat lika mycket uppmärksamhet åt ämnet så som internationell forskning har gjort, dock bekräftar den svenska forskningen de internationella studiernas resultat. Med hjälp av olika experiment där socionomstuderande själva får reflektera över sin samhällsställning, reflektera över vithetsprivilegium påverkar också deras attityder och beteende gentemot andra människor i övrigt som har det sämre ställt än dem. Dessutom kan det öka kunskapen om rasism och dess konsekvenser.

5. Etiska riktlinjer och arbete mot diskriminering i det sociala arbetets utbildning och praktik

Antirasism är ett politiskt engagemang för att utrota ”ras” förtryck och få jämlika sociala relationer mellan alla människor i samhället. Den vill bygga samarbete för att skapa ett bättre samhälle för alla invånare oavsett ens ”ras”, etnicitet eller kultur. Antirasistiska relationer koncentrerar på frågor som är kopplade till ”ras” men även andra former av förtryck. Den har sin utgångspunkt i rasifierade sociala relationer där minoritetsgrupper ses som underlägsna och behandlas sämre (Dominelli, 2008). Liknande perspektiv har det intersektionella perspektivet som ifrågasätter varför vissa människor är överordnade andra folkgrupper utifrån faktorer som klass, ”ras”, etnicitet, sexuell läggning etc. International Federation of Social Workers (IFSW) (2012) är en global organisation för socialt arbete. Den främjar social rättvisa, mänskliga rättigheter osv. Den globala agendan syftar till att stärka betydelsen av det sociala arbetet och skapa nya kontakter och hitta lösningar på komplexa frågor på individ- och socialnivå. IFSW redogör för betydelsen av etisk medvetenhet hos människor som jobbar med socialt arbete, att de ska agera utifrån ett etiskt perspektiv (Sewpaul & Jones, 2005).

Betydelsen av etik är något IFSW och International Association of Schools of Social Work (IASSW) jobbar med. Några av de etiska svårigheterna socialarbetarna möter är att socialarbetare oftast befinner sig i mellanläge av motstridiga intressen och är både där för att hjälpa men även den som befattar beslut. Samtidigt som de som yrkesverksamma ska hjälpa människor men samtidigt vara kritisk och tänka ur ett samhällsperspektiv. Eftersom samhällets resurser är begränsade och det finns riktlinjer för vad som ska beviljas och avslås.

IASSW är ett annat internationellt förbund för skolor som lär ut socialt arbete. Förbundet innefattar professorer, studenter osv. IASSW vill utveckla och förbättra standarden i det sociala arbetets utbildning runt om i världen. Den uppmuntrar till internationella utbyten samt till plattformar för att dela med sig av forskning och kunskap kring området. I juli 2014 kom en global definition av det sociala arbetets praktik som IASSW godkände och redogör på sin hemsida. ”Socialt work is a practice-based profession and an academic discipline that promotes social change and development, social cohesion, and the empowerment, and liberation of people. Principles of social justice, human right, collective responsibility and respect for diversities are central to social work. Underpinned by theories of social work, social sciences, humanities and indigenous knowledge, social work engages people and structures to address life challenges and enhance wellbeing.” (International Association of Schools of Social Work, 2014) .

6. Teoretiska perspektiv

Jag har i min studie valt att använda mig av olika teoretiska perspektiv. De perspektiven studien innefattar är postkolonial femininism, intersektionalitet, vithetens hegemoni och vardagsrasism samt utbildningens dilemma. Dessa perspektiv studerar och kritiserar ”ras”, vithet, klass, makt och hur dessa begrepp delar in människor i över- och underordningar. De olika perspektiven påverkar varandra och kan kopplas till kvinnornas erfarenheter då de är kvinnor, de förklarar på vilka olika sätt och kategorier de förtrycks samt slutligen utbildningen och dess roll. Dessa teorier nedan blir relevanta eftersom kvinnorna kan ta stöd av dessa perspektiv och på så sätt blir teorierna sammankopplade.

6.1 Postkolonial femininism

Postkolonial femininism kritiserar och problematiserar makt och exploatering som skedde under kolonialismen som har bidragit till dagens ojämlika människosyn. Den ifrågasätter arvet från kolonialismen, dvs. den ojämlikheten bland människor baserad på ”ras”, etnicitet, nationalitet, religion etc. Detta uttrycks i praktiken i form av boendesegregation, exkludering, diskriminerande attityder osv. (De los Reyes, 2014:34). Postkolonial femininism fokuserar främst på bilden av icke-vita kvinnor i koloniserade länder samt i västvärlden det vill säga den undersöker konstruktionen av kvinnliga könsskillnader i koloniala och anti-koloniala diskurser. Teorin diskuterar att den icke-vita kvinnan lider av dubbel kolonisering där hon har upplevt förtryck under kolonialismen samt patriarkatet. I detta förtryck blir den icke-vita kvinnans landsbröder inte offer utan de agerar som förtryckare då de exploaterar kvinnan genom att ge en felaktig bild av henne. Dessutom förtrycks kvinnorna av vita feminister som inte belyser dessa kvinnors behov utan endast sina egna och på så sätt förtrycks kvinnorna av sina ”syster” det vill säga, vita feminister (Tyagi, 2014).

I bildandet av feminismen förnekades ”ras” perspektivet och vita kvinnor stod i centrum och gjorde rörelsen sin egen trots att rörelsen var till för alla kvinnor. Den feministiska rörelsen tog inte ”ras” perspektivet och den antirasistiska kampen på allvar trots att rasifierade kvinnor deltog i rörelsen men de befann sig i bakgrunden. Det är då förståeligt att rasifierade kvinnor valde att delta i kampen när vita kvinnor förespråkade ett systerskap. Rasifierade kvinnor skulle äntligen få bli likvärdiga med den vita kvinnan. Det ”systerskap” som feminismen förespråkade var tänkt att gälla alla kvinnor eftersom kärnan med feminismen var att kämpa mot patriarkatet men så länge det finns kvinnor som med klass- och ”ras”privilegiet att kunna bestämma och ha makt över andra kvinnor går det inte att skapa ett feministiskt systerskap.

När rasifierade kvinnor kritiserade rasismen i samhället och uppmärksammade rasismen som hade format den feministiska teorin var det många vita kvinnor som vände ryggen åt detta system som de från början förespråkade. De rasifierade kvinnorna som deltog i feministiska grupper insåg senare att visionen om ett politiskt system där alla kvinnor kunde ha en plattform för att beseгра patriarkatet var omöjligt så länge de inte konfronterade människor med makt. Det kan alltså inte existera ett system mellan vita och rasifierade kvinnor om inte vithetsprivilegium försvinner (Hooks, 2000). Detta på grund av att den universella feminismen har en hierarkisk maktordning där vita kvinnor inte endast har makt över icke-vita kvinnor utan även en del män med underordnad ställning i samhället. Mohanty (1988) förklarar i *”Under western eyes”* hur *”Vita, västerländska kvinnor medelklassfeminister konstruerade, enligt Mohanty, ett homogent, globalt, feministiskt ”vi” – utan tanke på de intresseskillnader som genereras av till exempel geopolitisk placering, klasstrukturer, etniska och rasmässiga exkluderings- och förtrycksmekanismer etcetera. De politiska målen för detta ”vi” hade kommit till mot bakgrunden av vita feministers egna intressen, men formulerades som en universell identitetspolitisk plattform som påstod sig ta hänsyn till alla kvinnors intressen.”* (Lykke, 2009, s. 109)

”På detta sätt har, lyder kritiken, en vit, västerländsk medelklassfeminism ovetande reproducerat en kolonialistisk tradition av kulturessentialistiskt tänkande.” (Lykke, 2009, s.110) En annan problematik är den stereotypiska koloniala bilden av kvinnan i tredje världen som anses vara passiv, förtryckt och beroende av en manlig person. Dessa föreställningar utgör ett hinder för utvecklingen av en feministisk gemenskap (De los Reyes, 2014:34)

6.2 Intersektionalitet

Intersektionalitet analyserar och kritiserar maktordningar som skapar inkludering- och exkluderings mekanismer utifrån kategorier som klass, religion, kön, sexualitet, ”ras”, funktionshinder (Lykke, 2003). De ovanstående kategorier som tillsammans utgör det intersektionella perspektivet är självständiga beståndsdelar men däremot kan de inte separeras eftersom de är oskiljbara och påverkar varandra ömsesidigt. Exempelvis, under kriget i forna Jugoslavien våldtog serbiska soldater bosniska kvinnor. Detta är en interaktion av flera kategorier och inte endast genus. Eftersom det var kvinnor som drabbades blev en av kategorierna genus men eftersom det var krig var det även en etnicitet-, religion- och politisk fråga. Kön, etnicitet, religion och nationalitet spelade roll i denna situation (Lykke, 2003). Det intersektionella perspektivet handlar även om att problematisera våra föreställningar och fördomar av vissa folkgrupper baserade på dessa ovanstående kategorier. Ett sådant perspektiv kan genom sin analys granska hur exkludering skapar vissa normer och

värderingar kring människors samhällsställning. Ifall det inte skulle finnas ett intersektionellt perspektiv som granskar hur olika sorters förtryck samspelar finns risken att endast privilegierade kvinnors intressen tas till hänsyn i den feministiska kampen. Samtidigt som underordnade kvinnor marginaliseras (De los Reyes, 2014:34).

6.3 Vithetens hegemoni och vardagsrasism

Ahmed (2007) förklarar i sin studie hur vithet är en effekt av rasifiering och att vithet levs i dagens samhälle, att den är verklig. Hon diskuterar utifrån sitt perspektiv hur det är som icke-vit att leva i en vit värld och undersöka hur och varför vissa kroppar blir synligare än andra. Författaren refererar till Fanons arbete (1997:108) som visar att våra kroppar har formats av kolonialismen, som skapar en "vit" värld. När vi bor i en vit värld är världen i sin tur redo för vita kroppar och det gör att vissa saker blir lättillgängliga för dem kropparna. Medan icke-vita kroppar inte har samma möjlighet till att få saker lättillgängligt, exempelvis privilegier. Vi lever i en värld av vithet där vi har blivit tilldelade olika "raser" ur vårt arv och ur vår historia. Människor definieras och tilldelas olika möjligheter och hinder utifrån sina tilldelade "raser". Om vithet kan ärvas kan det även reproduceras och den reproduceras när den blir synlig som något positivt. Eftersom vita kroppar är normen går de obemärkta förbi och möter inte sin vithet.

Institutioner beskrivs som vita eftersom den ofta rymms av vita kroppar, därför möter vi inte vitheten och kan inte heller reflektera över varför institutionen ska vara vit. När det endast finns vita kroppar i rummet bildas en form av likhet och så fort en icke-vit kropp träder in kan den känna sig obekvämt, utsatt och synlig när den syns i ett sådant utrymme. Detta innebär dock inte att icke-vita inte tar plats i sådana utrymmen utan reaktionerna blir antingen att icke-vita kroppar osynliggörs eftersom vi bara ser det vita eller så blir dem extra tydliga. Det vill säga att de sticker ut ur omgivningen att folk kan blinka till eller titta igen för att se att en har sett rätt. Detta bekräftar rummets vithet när en får blickar på sig för att en inte ser ut som normen. Att vara eller "bli" vit inom en institution kan relateras till klassrörlighet, en kan endast klättra upp genom att utvärdera skepnaden av den vita borgerliga kroppen. Att kunna försöka klättra upp i en institution beror på vad du har för möjligheter och privilegier. Genom att exempelvis ärva klassprivilegier ökar ens chanser till att klättra upp inom en institution. En vit man från lågklassen skulle ha större möjlighet att kunna klättra upp i karriären än sin svarta manliga kollega från medelklassen på basis av sin hudfärg. Detta är ett sätt som beskriver hur hierarkier reproduceras gång på gång (Ahmed, 2007). Den vita hegemonin tilldelar vita människor möjligheter och företräde till både den politiska och ekonomiska

sektorn samt har tolkningsföreträdare. Med tolkningsföreträdare menas att när de diskuterar så diskuterar de utifrån sitt perspektiv, sin position i samhället som tillhör den överordnade gruppen. Svenskheten i sin tur har en koppling till makt, då vi idag kan se att den bild vi har av svenskheten och den bild den föreställer ger vissa människor fördelar. En del människor får lättare tillgång till arbete, bostad etc. Medan andra svenskar som inte ser ut som den svenska normen inte får denna fördel (Mattson, 2005:41).

När rasifierade ständigt får höra ”ni tillhör inte oss” eller ”bli som oss” bildas en känsla av utanförskap och dem blir indirekt tvingade till att ta till sig dem normerna som finns i det samhället dem lever i för att kunna konkurrera och klättra upp i karriären i en institution (Dominelli, 2008). Det är viktigt att utmärka att vardagsrasism inte endast handlar om specifika händelser utan den är integrerad i vår vardag där orättvisor normaliseras och upprätthåller diskriminering och orättvisor. Vanligaste formen av vardagsrasism är ignorans och undvikande av kontakt men det kan också innebära det motsatta. Någon tar friheten att röra någon annan. Vardagsrasismen är inte endast händelser som göra att vissa människor diskrimineras utan det är en process som upprätthåller en vit hegemoni. Så länge detta upprätthålls kommer det alltid att finnas ojämlika maktförhållanden bland människor i samhället. Vardagsrasism innefattar tre beståndsdelar: *marginalisering* – de människor som marginaliseras på grund av sin etnicitet, sitt utseende. *Problematisering* – En har en negativ inställning och förståelse till andra kulturer. *Fysisk repression* – Människor kan uppleva våld, kränkningar, förnedringar etc. (Essed, 2005:41)

”Rasismen förmedlas ideologiskt genom rådande praktiker inom alla dessa institutioner. Det här innebär att den förgivettagna känslan av att ens egen grupp kommer först och tanken att människor med en annorlunda rasnärlig och etnisk bakgrund är mindre kompetenta, mindre civiliserade, utgör ett kulturellt hot, eller är mindre intelligenta, verkar (latent) när ”resultatet av individens utförande av rutinmässiga praktiker inom sitt yrke eller sin institution medför diskriminering av människor som tillhör etniska minoriteter.” (Essed, 2005:41, s.76-77)

6.4 Utbildningens dilemma

Strukturell diskriminering mot olika folkgrupper i utbildningen är en komplex fråga då det inte endast handlar om kränkningar eller attityder utan det sträcker sig längre än så. Det har att göra med utbildningsmaterial, kursinnehåll, arbetsmetoder etc. Läromedel, kursinnehåll allt som är i syfte till utbildningsmaterial som ska undervisas ska spegla vårt samhälle. Däremot har forskare yttrat sig att en del skolors material bygger på okunskap och stereotypiska bilder av människor från olika etniska grupper, religioner och kulturer (Sawyer & Kamali 2005:56). Denna andrafiering som sker i utbildningsmaterialet av människor från etniska minoriteter framställs som ”de andra”, det vill säga de underlägsna. Medan majoritetsbefolkningen, ”vi” framställs som överlägsna. Utbildningen ger lärarna makten när de ställs i klassrummen för att undervisa vår verklighet och när de använder läromedel som förstärker samhällets bild av ”de andra” reproducerar de rådande makthierarkier och fortsätter upprätthålla ett ”vi” och ”de” bland människor (Kamali, 2006:40). Rasifierade studenter marginaliseras i klassrummet när illusionen av mönstereleven är en vit student och övriga klasskamrater som inte ser ut så men också råkar vara mönsterelever ignoreras av lärarna. Rasifierade studenter möter på olika former av diskriminering i utbildningen, allt ifrån nedvärderade kommentarer till social isolering. Samtidigt som lärarna ska vara neutrala finns det en del lärare som inte belyser rasifierade studenters bedrifter eller att undanhålla information om ansökan till stipendier eller övriga möjligheter som utbildningssektorn erbjuder. När vardagsrasismen uppmärksammas och kritiserar väljer många att blunda och förneka diskrimineringen och istället beskriva rasifierade som överkänsliga (Essed, 2005:41).

Makt blir då en central fråga när vardagsrasismen förnekas. Alinia diskuterar i rapporten: *Den segregerade integrationen – om social sammanhållning och dess hinder* (Kamali 2006:73) att den globala maktordningen går hand i hand med sociala relationer. Detta påverkar i sin tur människors möjligheter till de sociala, politiska, ekonomiska resurser landet har att erbjuda. Människor från olika länder har olika möjligheter och de etniska folkgrupper som utsätts för mest diskriminering hamnar oftast längst ner i samhällsstegen. Exempelvis, vissa människor behandlas som om de vore brottslingar, vissa människor har svårare att få tillträde till arbets- och bostadsmarknaden, en får höra nedvärderande kommentarer och handlingar baserade på sin hudfärg eller namn. Dessa är några exempel där rasifierade exkluderas från olika möjligheter och detta upprätthåller ett vithetsprivilegium och en vit hegemoni samtidigt som rasifierade inte får möjligheten att också få ta del av den sociala makten. ”Att inte släppa in ”de andra”, att begränsa deras närvaro i det offentliga rummet, att ständigt stötta bort dem genom

kränkande handlingar och stereotypiska föreställningar ingår i rasifieringsprocessen inom samhället.”
(Alinia, 2006:73, s. 85)

7. Resultat och analys

I detta kapitel introducerar jag det resultat som kom från fokusgruppintervjuerna och resultatet har analyserats utifrån mina valda teorier. Jag har använt mig av kodning och tematisering och därefter drar jag mina slutsatser. För att göra läsningen lättare och mer strukturerad har jag delat in resultatdelen i tre delar med en analys efter varje del/ tema. Första temat diskuterar diskriminering på öppna platser i samhället därför heter den första delen: *Vardagsrasism och diskriminering i det offentliga rummet*. Huvudtemat handlade om diskriminering på högskola och universitet och det temat heter: *Vardagsrasism och diskriminering i högre utbildning* och slutligen det avslutande teman handlade om vad som kan förbättras för att minska diskrimineringen och den heter: *Åtgärder- vems ansvar?*

7.1 Vardagsrasism och diskriminering i det offentliga rummet

Jag bad kvinnorna att förklara sina erfarenheter av vardagsrasism på offentliga platser i samhället. Mer specifikt kan det innebära besök på kaféer, restauranger, på tunnelbanan. Det är när du är i ett rum eller en plats och kommer i kontakt med andra människor.

Den kvinnliga socionomen ”Diana” uttrycker det så här: Jag kan bara tala inför min arbetsplats, där upplever jag ah jag vet inte... de bemöter mig på ett helt annat sätt. [...] Och då så var det en tjej, eh som kom efter mig. Hon hade inte jobbat lika länge men hon fick den fasta tjänsten och inte jag. [...] Och när jag väl frågade min chef ja men varför fick inte jag det då sa hon ja men eh man måste va en belastning innan man är en avlastning. Så indirekt kallade hon mig för en belastning och sen så säger hon också att jag anställdes på grund av mina språkkunskaper. [...]

”Lisa” förklarade att hon hade en liknande erfarenhet som ”Diana” på sin arbetsplats då en nyexaminerad kvinnlig kollega som inte hade några tidigare erfarenheter hade högre ingångslön än henne. Vidare diskuterade kvinnorna att de ständigt möter på diskriminering i sin vardag från arbetskolligor, vänner, familjemedlemmar, övriga människor på stan etc. Den diskriminering de oftast får höra ute är kommentarer kring hår och hudfärg som ska uppfattas som komplimanger. Mattson (2005:41) diskuterar vita människors tolkningsföreträde. De utgår endast från sin synvinkel om vad som är rätt och fel. De har en överordnad position i samhället och privilegiet av att ha ett sådant tolkningsföreträde ger de makten att kunna bestämma var, vart ett utseende är acceptabelt och ifall det blir en norm i samhället.

Underordnade grupper har inte möjligheten att kunna kritisera överordnade i samma utsträckning på grund av brist på social makt. Denna makt utgår från flera olika kategorier såsom kön, hudfärg, sexuell läggning, religion etc. Exempelvis, ”en vit man har mer makt än en vit kvinna.” I detta exempel blir mannen den överordnande eftersom det manliga könet har varit normen i samhället därför har en utgått ifrån ett manligt perspektiv och då blir kvinnliga könet det avvikande. Därför blir den vita kvinnan underordnad till den vita mannen. Exempel på rasifierade människors utsatthet kan vara: Rasifierade är underordnad till vita på grund av ”ras”, rasifierade är underordnade till majoritetssamhället för att de har andra normer, rasifierade kvinnor är underordnade på grund av att de är kvinnor etc.

Både ”Diana” och ”Lisa” som är svenska medborgare, födda i Sverige och utbildade socionomer drabbades av diskriminering på sina arbetsplatser genom att förminska deras kunskaper inom socialt arbete samt få lägre lön. Kvinnorna befinner sig i en maktlös position när dem inte behandlas på rätt sätt för deras kompetens, i jämförelse till sina övriga kvinnliga och manliga kollegor med samma utbildning. Det är svårt att undgå från att dem som behandlas sämre på jobbet råkar vara rasifierade kvinnor och de som behandlas bättre är de vita manliga- samt kvinnliga kollegorna. Ur ett samhällsligt perspektiv ses rasifierade människor som underordnade medan vita människor har en överordnad position i samhället. Detta styrker de teoretiska perspektiv som finns i uppsatsen. Postkolonial feminism som fokuserar på icke-vita kvinnor, diskuterar att dessa kvinnor lider av dubbel kolonisering dvs. de förtrycks av patriarkatet samt av olika kategorier ur det intersektionella perspektivet. Tillsammans med det intersektionella perspektivet som belyser hur olika kategorier interagerar för att kritisera maktstrukturer ser vi vilken maktbalans som råder mellan rasifierade och icke-rasifierade relationer. Utgående från det Ahmed (2007) och Mattson (2005:41) diskuterar, skulle vi kunna se att kvinnorna beskriver sina upplevelser där de har behandlats sämre på arbetsplatsen när det gäller anställningsavtal, bemötande på arbetsplatsen, utseende etc. De är medvetna om deras oprivilegierade samhällsställning eftersom de som sina kollegor skyddas inte av vithetsprivilegium. Kvinnorna är även födda och identifierar sig som kvinnor vilket gör att de befinner sig i ett ytterligare underläge. Kvinnorna möter på flera hinder som grundar sig i vithetsprivilegium samt i de fack de blir placerade i utifrån de olika intersektionella kategorierna som resulterar sig i lägre lön, sämre bemötande osv. Som examinerad socionom har de haft möjligheten till att lära sig mycket kunskap i utbildningen, kommit i kontakt med övriga studenter och bytt erfarenheter, gått på

praktik samt möjligheten till att kunna jobba med det dem har studerat. Kvinnorna har mött på flera hinder på vägen som försvårat deras möjligheter.

”Maria” som är en socionomstudent förklarar: Asså när jag ska hem, det är någon som har tryckt på hissen och hissen kommer. Och jag går in. Men personen som tryckte tar några steg bak och väntar på nästa hiss. Aa jag har liknande erfarenhet kring det, flera gånger, när jag kommer in genom porten och ska hem så finns det grannar därnere vid postfacket och de står kvar och tittar på mig tills jag går in i hissen. Sen öppnar de sitt fack säger ”Fatima” som är socionom.

”Karolina” som också är en socionomstudent förklarar en händelse när hon hade kommit hem från skolan över jul: Vi hade varit ute och klockan är cirka 01 på natten. Och så är det en man som är full och jag hör han i bakgrunden säga ”aa kolla, där är en n-hora.

Ur det intersektionella perspektivet som inte endast kritiserar maktordningar utifrån olika kategorier som kön, etnicitet, klass etc. Granskar perspektivet även hur exkludering skapar vissa normer (Lykke, 2003). När grannarna som behandlade ”Maria” och ”Fatima” på ett annorlunda sätt verkar känna ett obehag och kan inte tänka sig vara i samma hiss eller öppna postfack framför dem. Det är oklart ifall dem haft negativa erfarenheter av att öppna postfack framför grannar, men att inte kunna vara i samma hiss som sin granne upplevs som diskriminerande då grannen redan verkar ha en föreställd bild av ”Maria”. ”Karolina” blir kallad för n-hora. Mannen som är full diskriminerar inte bara hennes svarta hudfärg utan även hennes kön som kvinna. I båda fallen har grannarna redan föreställda bilder av ”Maria” och ”Fatima”. Detta är en konsekvens av vithetsprivilegium. Privilegiet accepterar alla som ser ut och följer normen, dessa människor anses vara samhällets spegling och det förklarar varför just dessa människor även har privilegiet av att ha makt. Medan människor som ”Maria” och ”Fatima” som inte ser ut som normen associeras automatiskt till negativa stereotyper utifrån sitt utseende. Postkolonial feminism som är ett av de teoretiska perspektiven i uppsatsen diskuterar kring dubbel utsatthet för rasifierade kvinnor. Postkoloniala feminister kritiserar västerländsk feminism för att de endast tar upp kön som en utsatt faktor hos kvinnor. Den västerländska feminismen tog inte in ”ras” och klass perspektivet i bildandet av feminismen. De ville bilda ett ”systerskap” men denna ”systerskap” kan inte finnas så länge det fanns ”ras” och klass skillnader bland kvinnorna (Hooks, 2000). Så länge vithetsprivilegium upprätthålls finns risken att rasifierade kvinnor fortsätts exkluderas i samhället.

7.2 Vardagsrasism och diskriminering i högre utbildning

Senare bad jag kvinnorna att förklara vilka erfarenheter dem har av vardagsrasism och diskriminering i högre utbildning och socialt arbete. Det vill säga om dem stöter på eller har stött på vardagsrasism i skolmiljön som matsal, bibliotek, klassrummet, praktik, examinationer et cetera.

”Karolina” förklarar en situation som uppstod i klassrummet: Asså aa jag tänker på när eh när en av mina lärare sa n-ordet i klassrummet. Vi är några rasifierade i klassen men jag är den enda svarta. [...] En rasifierad elev i klassrummet reagerade på det och sa åt honom. Men han sa att författaren i boken skrev så, så därför sa han också det. [...]

”Diana” uttrycker det såhär: Jag tänker när man pluggade i universitet och skriver tentor då har man ju en kod då kan dem inte se vem det är men när det är hemtentor då absolut att jag kan tänka mig att lärarna gör en skillnad på elever. Jag vet inte, jag kanske har stött på det vad vet jag? Men jag tänker på den där artikeln som jag läste om tre elever som hade skrivit exakt samma uppsats men att ena fick asså fick mycket sämre typ för han eller hon var rasifierad eller något sånt. [...]. Jag tänker på den där läraren som Fx:ade alla oss sådär, på vilka grunder? Och att han gav faktiskt vita människor, de fx:ade han inte. [...] säger ”Lisa”.

Kvinnorna diskuterade tillsammans att dem upplever att det finns diskriminering i skolmiljön dock är diskrimineringen smygande och inte öppen. Diskrimineringen blir smygande när exempelvis professorn kan uttrycka sig på det sättet i klassrummet eller klasskamrater som indirekt kan förolämpa en med sina kommentarer kring hår eller hudfärg som indirekt påpekar att en är annorlunda. Kamali och Sawyer (2006:40) diskuterar diskriminering i utbildningsväsendet i sin rapport. Kulturella fördomar, maktutövning och andra förtryck som finns i utbildningen är dold inom institutionen därför blir det svårt att hitta lösningar till att motverka att studenter diskrimineras i högre utbildning. Det finns en del icke-rasifierade i kvinnornas omgivning som också märker av vardagsrasismen som de rasifierade mött på i utbildningen men dessa väljer att inte lägga sig i eftersom det inte är deras ”kamp”. Men vad händer då med gemenskapen? Systerskapet? Undrar kvinnorna. Detta är ett av de första hindren kvinnorna möter, när de inte får stöd från övriga klasskamrater. När icke-rasifierade helt plötsligt går från att vilja ha en feminism för alla kvinnor samt rädda tredje världens kvinnor men när det kommer till kritan så är det de rasifierades kamp att kämpa mot västerländsk vardagsrasism. Alla vita feminister var tysta i klassrummet när ”Karolinas” professor i socialt arbete sa n-ordet öppet i en föreläsning. Med det tolkningsföreträde vita människor har enligt Mattson (2005:41) skulle det ha gjort en större anmärkning ifall en vit

student i klassrummet hade konfronterat professorn. Skulle professorn reagerat annorlunda när kritiken kommer från en person som har liknande samhällsställning som honom? Professorn som är en vit man och vetandes om sin samhällsposition normaliserar n-ordet och bidrar till att reproducera mer vardagsrasism och diskriminering när han väljer att säga ordet öppet i klassrummet. Vardagsrasism är händelser som normaliseras och upprätthåller diskriminering och en sådan form är ignorans, att inte vilja ta ansvar för sina handlingar (Essed, 2005:41). Professorn gjorde det när han inte tog ansvar för sitt yttrande utan skyllde det på författaren. Samtidigt var övriga rasifierade lika tysta som övriga klasskamrater i klassrummet och ”lät” professorn uttala sig på det sättet. Att vara tyst och inte kritisera professorn bidrar inte endast till att de rasifierade blir till offer utan de är också med och hjälper reproducera rådande makthierarkier. Genom att vara tysta kritiserar de varken problemet eller normen och på så kan det inte ske en förändring.

Kvinnorna diskuterade ifall och hur diskriminering tas form i tentor. Eftersom salstentor är kodade vet lärarna inte vems tenta som är vems dock förklarar de att möjligheten för diskriminering i hemtentor kan ske då namnen står överst på pappret och det är något de börjat oroa sig för mer speciellt efter artikeln i Metro den 13 april. Artikeln handlade om lärare som skulle bedöma tre högar med identiska uppsatser. Ena högen hade svenska namn, andra högen hade moderna amerikanska namn och tredje högen hade muslimska namn. Resultatet visade sig att det blev lägre betyg på de uppsatser som hade muslimska namn än svenska och amerikanska. SOU (2005:56) framför att det finns stora statistiska skillnader bland könen och etnisk bakgrund. Både tjejer och killar med invandrarbakgrund rapporterades ha sämre skolresultat än elever med svenska föräldrar. Dessutom framgick det att elever som är födda i Sverige men har föräldrar som är födda i andra länder också hade lägre betyg än barn med svensk bakgrund. En amerikansk studie visade att det fanns en koppling mellan diskriminering från lärare till elever och minskad förväntan på studentens studier. I Sverige har det diskuterats att det kan bero på socioekonomisk bakgrund, föräldrars situation på arbetsmarknad, eller hur länge en har bott i Sverige.

”Karolina” förklarar en händelser som skedde i skolan: Jag kommer ihåg en specifik händelse, [...] Och eh utanför bibblan träffade vi en svensk tjej i min klass. Vi hälsade på varandra och hon frågade oss om vi kunde svara på en fråga på en gammal tenta som hon hade svårt med. Så vi läste frågan och förklarade så gott vi kunde, det hade något med invandrare att göra. [...] Sedan det som förvånade mig ännu mer var hennes svar efter att vi hade hjälp henne. Hon ba ja alltså

som er. Jag och min tjejkompis blev chockade vi visste inte vad vi skulle säga och hon insåg vad hon hade sagt och ändrade och sa eller som oss.

”Maria” uttrycker sig såhär kring diskriminering från kamrater: Det är sjuka att man fått höra från sina vänner och klasskamrater. Kan du någonsin bränna dig eller typ såhär kan du bli mörkare när du solar? Det är en självklarhet, vi har inte någon superpower hud. Det är hemskt att det ska komma från mina vänner men tillslut så blir det så att man distanserar sig från vissa människor.

Som svart rasifierad kvinna som läst på universitetet asså speciellt som somalier, asså folk har sån skev bild på att såhär du lever inte på soc [socialbidrag/socialtjänsten], jag ba men asså driver ni med mig? Det där är har jag hört, va att du verkligen har studerat säger ”Diana”.

Både ”Diana” och ”Lisa” förklarar att när dem var studenter så bjöd tjejerna i klassen endast med de och deras rasifierade tjejkompisar när de bjöd hela klassen annars brukade de aldrig bjuda de på fritiden. De förklarar sedan att de inte rörde sig kring ”vita rum” alls eftersom de bara umgicks med rasifierade och det blev som en trygghet för dem. De är osäkra ifall de blev exkluderade eller exkluderade sig själva eftersom de inte heller närmade sig dem vita människorna i klassen. Viktigt är också att betona att alla vita inte uttalar sig eller beter sig på de sätten som beskrivs i uppsatsen. En kan vara vit och antirasist och sträva för allas jämlikhet eller en kan vara kvinna utan att vara feminist. En kan även själv ha invandrarbakgrund och själv förstärka rasism och diskriminering. Det är viktigt att vidga perspektivet och inte endast ha en ensidig bild. Vidare diskuterar både ”Desirée” och ”Fatima” hur de mött på diskriminerande praktiker på praktiken respektive jobbet. ”Desirée” förklarar att hon inte fick byta klient för sin handledare när klienten hade kallat henne för n-ordet på praktiken och chefen sa att en inte kan byta bort sina klienter och att personen som behövde hjälp var psykisk sjuk. Kvinnorna upplever inte någon samhörighet till vita människor i klassen och de vita människorna kände väl liknande eftersom de inte närmade sig de rasifierade. Det kan dras en parallell till *Det blågula glashuset – strukturell diskriminering i Sverige* (2005:56) som framför att strukturell diskriminering i utbildningen sträcker sig längre än kränkningar utan det innefattar även utbildningsmaterial, kursinnehåll, arbetsmetoder etc. De material i utbildningen som används, ifall det har kränkande bilder av olika folkgrupper är en form av strukturell diskriminering i utbildningen. ”Diana” förklarar hur folk blir chockade över att hon är en utbildad socionom, att hon har läst på universitet och specifikt på grund av hennes etniska tillhörighet. Det är svårt att bilda en egen uppfattning om folk när det finns klara stereotyper om hur vissa folkgrupper är men detta bidrar endast till fördomar och fortsätter kategorisera minoriteter i olika fack. När det finns en del skolböcker som andrafierar

människor och ger en stereotypisk bild av rasifierade kan det leda till ökad diskriminering i samhället då det bildats en föreställd bild av invandrare (Kamali, 2006:40). Är utbildningen inte en fristående institution blir det ett problem eftersom den ska bilda en gemenskap för alla. Institutioner och högre utbildning kan bidra till förtryck men det är även viktigt att belysa att de även kan bekämpa förtryck med hjälp av den kunskap och forskning som finns i dagens samhälle. Det är därför viktigt att inte endast ge en felaktig bild av högre utbildning. En del socionomutbildningar har flera kurser kring diskriminering, intersektionalitet, postkolonialism etc. det framgår i forskningen att ett intersektionellt perspektiv behövs för att motverka makthierarkier och det är ett perspektiv vi lär oss i utbildningen. Sedan finns det fler kurser som är till för att upplysa och motverka diskriminering. Detta är en möjlighet för kvinnorna. Sammanfattat av det kvinnorna beskriver har dessa kvinnor haft sämre upplevelser under sin vardag i utbildningen än positiva upplevelser. "Det vita rummet" har påverkat informanterna under sin utbildning på så sätt att de exkluderas ur olika sociala evenemang på fritiden, de utsätts för stereotypiska fördomar, kränkande kommentarer etc. Vidare har kvinnorna även dragit sig till sig själva eftersom de inte känner någon samhörighet till de icke-rasifierade klasskamraterna. Den diskriminering som informanterna har fått uppleva har lett till exkludering som gett en sämre universitetsvistelse detta gäller dock dessa kvinnor som deltagit i studien. De möjligheterna kvinnorna kan urskilja är att de fått utbildning, jobb och kunskap. Kunskap i sig är ett maktmedel och den kan de använda för att skapa en förändring i samhället. Kvinnorna har även mött på en del hinder i utbildningen i form av diskriminerande attityder, annorlunda behandling, utanförskap etc. Utbildningen i sig är inte problemet eftersom den strävar efter neutralitet. Det är relationer som kvinnorna har kommit i kontakt med under utbildningen som står i grund för diskrimineringen. Det vill säga, professorer, studenter etc. som har påverkat kvinnornas universitetsvistelse till det sämre genom att yttra sig på ett kränkande sätt.

7.3 Åtgärder- vems ansvar?

Slutligen frågade jag tjejerna vilka åtgärder som krävs för att minska diskrimineringen och vardagsrasismen. Specifikt vad samhällets- samt högre utbildningars ansvar är.

”Lisa” säger att: Samhället har ju en bild av att alla människor ska behandlas lika och alla människor ska få samma saker och förutsättningar i livet men sen i praktiken så är det ju inte så. Alla människor behandlas inte lika, bor man i Östermalm eller bor man i Rinkeby då behandlas man inte lika. [...] Många vita tänker, det är skillnad på män och kvinnor bara det är där problemet är men för oss andra är det nej det finns mer än det. Det är skillnad på vita och svarta också. Men det ser de inte. Jag tycker att redan från grundskolan till universitet då ska man inte bara ha en ensidig bild i skolan.

Ta in fler aspekter kring rasism i socionomutbildningen. Lära sig från andra aspekter och inte bara den vita bilden liksom. [...] Sen när du kommer ut i arbetslivet då är det ju inte bara vitt. Det utbildningar kan göra är att bara lära sig om andra [...] säger ”Karolina”. ”Maria” menar att socionomutbildningen studerar sociala fenomen ur både sociala och psykologiska perspektiv så utbildningen har alla förutsättningar för att kunna motverka både rasism och diskriminering. Detta genom djupare studier och vidare upplysning inom området.

Kvinnorna menar att samhället verkligen bör se till att människor behandlas lika, de menar att det finns så många policys, lagar och skrifter i samhället som förklarar att alla ska behandlas lika men ändå följs inte detta i praktiken. Intersektionalitet som problematiserar våra föreställningar och fördomar av vissa folkgrupper baserade på ”ras”, kön, sexualitet etc. (De los Reyes, 2014:34). Karolina förklarar ovan att för att kunna förstå ett fenomen krävs olika perspektiv där vi problematiserar våra föreställningar så vi inte grundar saker och ting utifrån ett visst perspektiv som kan visa sig vara felaktigt. Exempelvis en minister som vägrar skaka hand med kvinnor. Det behöver nödvändigtvis inte vara på grund av att han har en annan kvinnsyn utan det kan bero på religiösa skäl. Som Maria sedan diskuterar, att socionomutbildningen har kurser där ämnen som diskriminering, ojämlikhet, feminism, exkludering, utsatta grupper diskuteras så finns det kunskap om orättvisor i samhället. Genom att lära ut detta kan det upplysa fler människor och förhoppningsvis förändra en del av samhällsstrukturen. Socionomutbildningen i Östersund har mycket innehåll av kurser kring rasism, diskriminering, intersektionalitet, kolonialism/ postkolonialism i jämförelse med övriga socionomutbildningar i landet. Det skulle vara positivt ifall övriga socionomprogram i landet skulle ta efter och ha liknande struktur där diskriminering, olika maktstrukturer och intersektionalitet i utbildningen blir en viktig roll för att bekämpa diskriminerande attityder.

8. Diskussion

Under denna rubrik diskuterar och synliggör jag studiens frågeställningar och besvarar dem samt diskuterar och redogör resultatet. Sedan presenteras den valda metoden och slutligen diskussionens sista del redogör jag för kunskapsluckor och frågor som studien väcker. Syftet med studien var att studera rasifierade kvinnor med afrikansk bakgrunds upplevelser och erfarenheter av "det vita rummet" i högre utbildningar. En sammanfattning av det informanterna diskuterade kring sin vardag i socionomutbildningen är att de möter på diskriminering på daglig basis i utbildningen, arbetsplatsen, allmänheten, "i vita rum". Det kvinnorna upplever under sin vardag i utbildningen är diskriminering i form av kränkande kommentarer av lärare och studenter. Klasskamrater som exkluderar de ur sociala evenemang, kränkande bemötande och behandling på arbetsplatsen. Eller kommentarer som ska uppfattas som komplimanger men som indirekt påvisar ett "vi" och "de". Denna behandling som kvinnorna har utsatts för har medfört till hinder i utbildningen då det påverkar de på så sätt att de exkluderades samt exkluderade sig själva från övriga klasskamrater som inte var rasifierade. Viktigt att belysa är att det även råder makthierarkier sinsemellan rasifierade och att rasifierade även kan diskriminera andra rasifierade samt vita människor. I slutändan har en rasifierad man större möjligheter än en rasifierad kvinna, eller en kristen rasifierad kvinna i ett västerländskt land har större makt än en sin muslimska rasifierade väninna. Mycket utgår från det intersektionella perspektivet som förklarar varför och hur det kommer sig att det finns makthierarkier sinsemellan människor. Utifrån resultatet och analysen som har presenteras ovanstående dras slutsatsen att informanterna har haft sämre upplevelser och erfarenheter under socionomutbildningen. "Det vita rummet" i allmänhet har påverkat de och de relationer de stött på under utbildningstiden har påverkat deras universitetsvistelse. De menar inte att själva utbildningen är problemet utan det är klasskamrater och vissa lärare som reproducerar diskriminering i utbildningen och gör att den stannar kvar där. Vissa av kvinnorna jag träffade var färdiga socionomer och en del av dem var socionomstuderande. Det jag uppmärksammade i mötet med kvinnorna samt det som framställdes ur materialet var att kvinnorna diskuterade sina negativa upplevelser på ett sätt som fick de att framstå som offer. De diskuterade aldrig deras kamp eller försök för att förhindra professorn eller studenter att diskriminera de utan de "accepterade" det indirekt genom att vara tysta. Samtidigt som kvinnorna i denna studie förklarat hur de blir förtryckta har de nästan låtit sig själva bli det genom att inte kritisera diskrimineringen.

Socionomutbildningen i Östersund har mycket innehåll av kurser kring rasism, diskriminering, intersektionalitet, kolonialism/ postkolonialism i jämförelse med övriga socionomutbildningar i landet. Det skulle vara positivt ifall övriga socionomprogram i landet skulle ta efter och ha liknande struktur där diskriminering, olika maktstrukturer och intersektionalitet i utbildningen blir en viktig roll för att bekämpa diskriminerande attityder. Kunskap, utbildning och jobb är de möjligheterna kvinnorna belyser men utifrån deras erfarenheter som de redogjort för dras slutsatsen att kvinnorna möter på mycket hinder under studietiden som fortsätter ut i arbetslivet. Dessa hinder som kvinnorna möter överväger dessvärre möjligheterna då de har flera exempel på när de blivit utsatta för diskriminerande praktiker. Rubriken till studien *"Tveksamt om du i vit kropp klarar en dag i mitt färgstarka liv"* utgår från de teoretiska perspektiv som finns i uppsatsen som förklarar de ojämlika maktförhållanden som finns mellan människor i samhället. Där den vita människan än idag är normen och har en högre samhällsställning än rasifierade människor som anses ha lägre samhällsställning. Rubriken försöker förklara hur en högt uppsatt vit människa med privilegier har svårt att sätta sig in hos en opriverad rasifierad människas liv. Det är på detta sätt rubriken är avsedd att tolkas från.

Trots att andelen informanter blev färre än planerat är jag nöjd med den valda metoden eftersom informanterna lyckades få igång rullande diskussioner där de öppet beskrev sina upplevelser och erfarenheter av vardagsrasism och diskriminering. Det var imponerande att se att de kunde diskutera om personliga erfarenheter tillsammans trots att de inte kände varandra när det är ett så känsligt ämne. Eftersom respondenterna är offer för diskriminering och att alla som deltog i fokusgrupperna hade erfarenhet av diskriminering underlättade det att föra diskussioner. Det fanns ingen som inte hade upplevt diskriminering utan alla befann sig i liknande situation och därför tror jag att det är lättare att öppna upp sig när en får höra övriga också upplevt liknande beteende. Det blir en trygghet att veta att en inte är ensam om utsattheten. Dessutom har miljön, platsen som är utvald till mötena en stor betydelse då den antingen kan hjälpa kvinnorna att slappna av eller kan fel miljö skapa ett obekvämt möte. Kvinnorna kunde endast ses på kvällstid därför blev platsen ett café på söder i Stockholm. Jag var först lite orolig över ljudinspelningen, att jag inte skulle höra tjejerna så bra på grund av bakgrundröster. Platsen fungerade utmärkt, det var lite mörkare belysning, lite bakgrundsmusik och det inte var så många som fikade just då och det ledde till att atmosfären blev mer avslappnad.

Fokusgruppdiskussionerna blev lyckade i denna uppsats eftersom kvinnorna diskuterade fritt vilket gav breda svar. Trots att kvinnorna hade liknande erfarenheter så var deras upplevelser ändå olika och hade olika synsätt. Dock, är det också viktigt att belysa att deras erfarenheter ger ett visst resultat och påverkar resultatet på så sätt eftersom kvinnorna i studien varit medvetna om de situationer dem upplevt vardagsrasism och diskriminering. Resultatet skulle kunna vara annorlunda ifall några av kvinnorna i fokusgrupperna inte alls hade upplevt eller uppmärksammat någon form av diskriminering eller vardagsrasism. Nackdelar med metoden är exempelvis gruppdynamiken, vissa informanter kan vara lite mer sociala och synas mer än övriga respondenter. Detta påverkar resultatet på så sätt att de upplevelser och erfarenheter som texten belyser är från de som tar mer plats i diskussionerna. Det kan därför tänkas komma att övriga informanters erfarenheter inte tas med. Detta är något moderatören inte kan styra eftersom dennes roll är att se till att det bildas ett intresse bland informanterna så de får igång en diskussion samt att det blir en god atmosfär. Slutligen väcker uppsatsen en del frågor. Det fanns flera internationella studier som belyst diskriminering av rasifierade studenter i ”det vita rummet” dock har det endast riktats lite uppmärksamhet i Sverige. De flesta studier i Sverige har utgått från ett könsperspektiv, endast få har utgått från etnicitetsperspektivet. Därför är det viktigt att inte generalisera och ta hänsyn till att resultatet speglar 6 kvinnors upplevelser och inte alla svarta rasifierade kvinnor med afrikansk bakgrund i socionomutbildning. Det blir då svårt att dra en större slutsats när det var 6 kvinnor som deltog i studien, det hade behövts betydligt fler informanter för att dra en större generalisering. Med tanke på bristen på svensk forskning och de kunskapsluckor som finns kring detta område skulle det behövas fortsatt forskning kring diskriminering av rasifierade studenter i ”det vita rummet”.

9. Referenslista

- Ahmed, S. (2007). A phenomenology of whiteness. *Feminist Theory*, vol. 8(2): 149-168
- Alinia, M. (2006:73). Invandraren, "förorten" och maktens rumsliga förankring. I M. Kamali (Red.), *Den segregerande integrationen – om social sammanhållning och dess hinder*. Stockholm
- Black Lives Matter. (2012). About the Black Lives Matter Network. Hämtad: 2016-04-30, från <http://blacklivesmatter.com/about/>
- Butler-Barnes, S. T., Chavous, T. M., Hurd, N., & Varner, F. (2013) African American Adolescents' Academic Persistence: A Strengths-Based Approach. *Science + Business Media*, 42:1443-1458 doi: 10.1007/s10964-013-9962-0
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö. Liber.
- Chartrand, K. (2016, 18 januari). Mother of late Trayvon Martin, Sabrina Fulton, speaks at Schwab Auditorium. *Daily Collegian*. Hämtad: 2016-04-30
http://www.collegian.psu.edu/news/campus/article_1950b06a-be5d-11e5-86a2-ef0981b41110.html
- De los Reyes, P. (2007). *Att segla i motvind – en kvalitativ undersökning om strukturell diskriminering och vardagsrasism inom universitetsvärlden*. Arbetslivsinstitutet. Stockholm.
- De los Reyes, P. & Kamali, M. (2005:41). *Bortom vi och dom – Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm.
- Dominelli, L. (2008). *Anti-racist social work*. Palgrave Macmillian. China.
- Edgren, M. (2011). Narratives on sexual violence in feminist research. *Genusvetenskap*, 4. 141-157.
- Edström, A. & Nyström, B. (2004). Fokusgrupp. *Memeologens verktygslåda – Fokusgruppsmetodik*.
- Essed, P. (2005:41). Vardagsrasism. I P. De los Reyes, M. Kamali (Red.), *Bortom vi och dom – teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm.

- Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (2002). Stockholm. Vetenskapsrådet. Hämtad 2016-04-15 <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Fanon, F. (1997). Svart hud, vita masker. Övers. Stefan Jordebrandt. Göteborg. Daidalos.
- Halkier, B. (2010). Fokusgrupper. Malmö. Liber AB.
- Hjerm, M & Lindgren, S. (2010). Introduktion till samhällsvetenskaplig analys. Gleerups utbildning AB. Malmö.
- Hooks, B. (2000). Feminist theory – from margin to center. Pluto Press. London.
- Hooks, B. (1992). Black looks – race and representation. South End Press. New York.
- International federation of Social Workers. (2016). Global Definition of Social Work. Hämtad 2016-04-20, från <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/>
- International association of schools of social work. (2014). Global Definition of Social Work. Hämtad 2016-04-20, från <http://www.iasw-aiets.org/>
- Kamali, M (2006:73). Den segregerande integrationen – *om social sammanhållning oh dess hinder*. Stockholm
- Kamali, M. (2005:69). Sverige inifrån – *röster om etnisk diskriminering*. Stockholm.
- Kamali, M & Sawyer, L (2006:40). Utbildningens dilemma – *Demokratiska ideal och andrafierande praxis*. Stockholm
- Kamali, M. (2009). Racial discrimination: Patterns and politics. Routledge. New York
- Kohler Riessman, C. (2008). Förord. S. Larsson, Y. Sjöblom & J. Lilja (Red.), *Narrativa metoder i socialt arbete*. (S. 15-46).
- Lykke, N. (2009). *Genusforskning – en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*. Liber AB. Stockholm.
- Lykke, N. (2003). Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 1.03. Tillgänglig: <http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tgv/article/view/2275/2031>
- Mattsson, K. (2005:41). Inledning. I P. De los Reyes, M. Kamali (Red.), *Bortom vi och dom – teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm.

- McVeigh, K. (2012, 20 mars). Trayvon Martin's death: the story so far. The guardian. Hämtad 2016-05-06, från <https://www.theguardian.com/world/2012/mar/20/trayvon-martin-death-story-so-far>
- Mindrup, R. M., Spray, B. J., & Lamberghini-West, A. (2011) White Privilege and Multicultural Counseling Competence: The Influence of Field of Study, Sex, and Racial/Ethnic Exposure. *Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work*, 20:1, 20-38
- Mohanty, C. (1988). Under the western eyes: Feminist scholarships and colonial discourses.
- Morgan, D. L. (1996). Focus groups. *Annual review of Sociology*, Vol. 22, 129-152.
- Raske, M. (1999). Using Feminist Classroom Rules to Model Empowerment for Social Work Students. *Journal of Teaching in Social Work*, 19:1-2, 197-209, doi: 10.1300/J067v19n01_15
- Razack, N. (2009). Declonizing the pedagogy and practice of international social work. *International Social Work*, 52(1), 9-21.
- Regeringskansliet. (2006). *Skydd mot diskriminering*. Stockholm. Socialdepartementet.
- Robertson, A. (2012). Narrativanalys. I G. Bergström & K. Boréus (Red.), *Textens mening och makt: en metodbok i samhällsvetenskaplig text och diskursanalys*. (s. 219-262). Studentlitteratur AB. Lund.
- Sewpaul & Jones (2005). International social work. Hämtad 2016-08-03, från <http://www.icsw.org/images/docs/GlobalAgenda/TheGlobalAgendaforSocialWorkandSocialDevelopmentISWApr12.pdf>.
- SOU 2005:56. Det blågula glashuset – *strukturell diskriminering i Sverige*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Svensson, L. (2004). Forskningsmetoders analytiska och kontextuella kvaliteter. I C. M. Allwood (red.), *Perspektiv på kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- TT. (2016, 13 april). Muslimskt namn drog ner uppsatsbetyg. Metro. Hämtad: 2016-04-23 <http://www.metro.se/nyheter/muslimskt-namn-drog-ner-uppsatsbetyg/Hdzpdm!fhvOE6jBY@Ej9aZhFvvgDw/>
- Tyagi, R. (2014). Understanding Postcolonial Feminism in relation with Postcolonial and Feminist Theories. *International Journal of language and linguistics*. Vol. 1, No. 2. S. 45-49.

Weinestål, A. H. (2010). Kan man diskriminera kvinnor? Har kvinnor sämre arbetsvillkor än män i akademien? De los Reyes, P. (Red.), Vad händer med jämställdheten? Nedslag i jämställdhetens synfält. (s. 39-62). Uppsala Universitet.

Bilaga

Intervjuguide

Fokusgruppdiskussioner

Inledande tema

Vilka erfarenheter finns av vardagsrasism och diskriminering i det offentliga rummet?

- Besök av kaféer och restauranger, etc. / andra offentliga platser i samhället.

Huvudtema:

Vilka erfarenheter finns av vardagsrasism och diskriminering i högre utbildning och utbildning i socialt arbete?

- På campus såsom bibliotek, matsal, kafé, studentkårens aktiviteter, i kontakt med personal, etc.
- Socionomutbildningen:
- I klassrummet, i undervisning
- Vid gruppindelningar/grupparbeten/gruppredovisningar
- I färdighetsträning som t.ex. PPU moment, andra färdighetsinriktade moment under utbildningen
- Under praktik (fältförlagd utbildning)
- Kurslitteratur, undervisning
- Examination, examinerande uppgifter
- I kontakt med och relation till klasskamrater/övriga studenter, lärare, övrig personal på universitetet
- I relation med andra studenter, sociala nätverk

Avslutande tema:

- Vad är samhällets ansvar?
- Vad är utbildningens ansvar?
- Vad kan högre utbildning göra?
- Vad kan utbildning i socialt arbete göra?